

ΟΙ ΚΑΛΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΙ

Καστανιώτικο Χριστουγεννιάτικο αφήγημα

Του Γιάννη &. Υφαντόπουλου

Φιλόλογου - Λυκειάρχη και Προέδρου του 3ου Κυνηγετικού Συλλόγου Αθηνών και του Συλλόγου Καστανιωτών «Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ»

"ΑΝ ΞΑΝΑΓΟΥΡΛΙΣΕΙ γουρούνι στην πόρτα μου να μου πάρει ο διάολος τον πατέρα», έλεγε και ξανάλεγε η Μαρία Κουβέλη, η Σαμαρομάρω, όπως τη λέγαμε στο χωριό μας, όταν την επόμενη μέρα των Χριστουγέννων του 1954, εγκαταλείποντας τον Έλατο και το σπίτι της, ήρθε και εγκαταστάθηκε και πάλι - με όλη τη φαμελιά της - στο μικρό σπίτι που είχε στη γειτονιά μου.

-Μεγάλο κακό έπαθα, Μήτσαινά μου, έλεγε στη μακαρίτισσα τη μάνα μου, τρίβοντας με το πάνω μέρος του χεριού της τη μύτη της, όπως άλλωστε το συνήθιζε.

Και εγώ, επτάχρονος διαβολάκος τότε, γεμάτος περιέργεια, πήγα κοντά της για να ακούσω τα καθήκαστα που έκαναν όλο το χωριό μας να ξεκαρδιστεί, για πολλές μέρες, από τα ακράτητα γέλια για το περίεργο και πολύ αστείο περιστατικό που συνέβη στο μικρό συνοικισμό του χωριού μου, τον Έλατο.

Τα Χριστούγεννα λοιπόν του 1954 διαδραματίστηκε η ιστορία μας, που μοιάζει πραγματικά με παραμύθι, αλλά είναι πέρα για πέρα αληθινή.

Τέσσερις οικογένειες συνολικά κατοικούσαν τότε στον Έλατο, που ακολουθώντας και αυτές τα έθιμα εκείνης της εποχής, είχαν φροντίσει να κάνουν τις απαραίτητες προετοιμασίες για να γιορτάσουν φτωχικά βέβαια, αλλά σαν Χριστιανοί Ορθόδοξοι, τη μεγάλη γιορτή της Χριστιανοσύνης.

Έσφαξαν την παραμονή των Χριστουγέννων τα γουρούνια τους που έτρεφαν από το καλοκαίρι, ζύμωσαν καθάριο (=σταρένιο) ψωμί, ψώνισαν από το μαγαζί λάδι και πετρέλαιο για τις λάμπες, έκοψαν χλωρό πουρνάρι και αγριοκερασιά για το πάντρεμα της φωτιάς, για να φύγουν οι Καλλικάντζαροι, τα Παγανά, όπως αλλιώς τα λέγαμε, και έπεσαν νωρίς, το απόβραδο, να

Το ρεύμα της Κατώ Βρύσης με το Ζαφειρόπουλο, όπως είναι σήμερα. Στο ρεύμα αυτό πολλοί αγρότες νοίουν έλεγαν ότι αναμάσσουν νεράιδες, φαντάσματα. ΚΑΛΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΥΣ και ασύγκαι.

κοιμηθούν για να έρθουν, όσοι μπορούσαν, στην εκκλησιά με το χτύπημα της καμπάνας, τρεις ώρες προτού να ξημερώσει.

Πυκνό χιόνι είχε πέσει λίγες μέρες πριν τα Χριστούγεννα εκείνης της χρονιάς και είχε φτάσει μέχρι τις όχθες του Κρικελοπόταμου. Και εμείς τα παιδιά, έχοντας διακόψει για τις Άγιες μέρες τα μαθήματά μας, δε λέγαμε να μαζευτούμε στα σπίτια μας. Τρέχαμε πάνω - κάτω στη γειτονιά μας, παίζοντας χιονοπόλεμο και φτιάχνοντας - σε κάθε αυλή των σπιτιών μας - και από ένα χιονάνθρωπο με ιδιαίτερη φροντίδα, τοποθετώντας στο άσπρο χιόνι κάρβουνα (μικρά και μεγάλα) ως μάτια, μύτη, στόμα και κουμπιά για τα χιονένια δημιουργήματά μας.

Σ' όποιο σπίτι έσφαζαν γουρούνι, πηγαίναμε για να πάρουμε την κύστη του - φούσκα ή κατουρίστρα τη λέγαμε - για να τη φουσκώσουμε σαν μπαλόνι, όσο έπαιρνε, και να παίζουμε μ' αυτήν, πετώντας την όσο πιο ψηλά μπορούσαμε.

Θα ήταν περασμένες τέσσερις τη νύχτα, όταν χτύπησε η καμπάνα του Άϊ Νικόλα, της ιστορικής εκκλησιάς του χωριού μου που λειτουργούσε τότε ως ενοριακός ναός και γέμιζε κόσμο κάθε Κυριακή και κάθε χρονιάρα μέρα.

Έτσι και τη χρονιά εκείνη, στα 1954, όλο το χωριό, άλλοι ανηφορίζοντας και άλλοι κατηφορίζοντας, ήρθαν να ακούσουν το «Η Παρθένος σήμερον...» και το « Η Γέννησίς σου, Χριστέ, ο Θεός ημών»...

Μόνο από τον Έλατο δεν ήρθε κανένας στην εκκλησιά, χωρίς να μπορούμε να μαντέψουμε τι είχε συμβεί που κράτησε τους Ελατιώτες στα σπίτια τους. Όλοι πίστευαν ότι κάτι πολύ σοβαρό και απρόσμενο τους κλειδομαντάλωσε και τους καθήλωσε εκεί.

Ο Έλατος. (Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλη)

Ξέραμε στο χωριό μας μικροί και μεγάλοι, ότι οι Ελατιώτες ήταν προληπτικοί και πολύ φοβητσιάρηδες. Φοβούνταν ακόμα και τον ίσκιο τους. Γι' αυτό και πολλοί συγχωριανοί μας τους είχαν σκαρώσει τέτοιες φάρσες που έκαναν να γελάει κάθε πικραμένος. Ο μπάρμπα - Γληγόρης ο Παλαιός - για παράδειγμα - που ήταν κουτσός εκ γενετής, αλλάζοντας τη φωνή του, έκανε τον Αποστόλη τον Κουβέλη και το Σταύρο τον ξάδερφό του, τον άντρα της Σαμαρομάρως, να εγκαταλείψουν μέρα μεσημέρι τα χωράφια τους, για να κλειστούν στα σπίτια τους, γιατί ο έξω απ' εδώ, ο κουτσοδιάβολος, θέλησε να τους ξεγελάσει και να τους πάρει τη φωνή.

Οι Ελατιώτες λοιπόν δεν ήρθαν στην εκκλησιά του Αϊ Νικόλα τα Χριστούγεννα του 1954, γιατί πίστεψαν ότι οι Καλλικάντζαροι βάλθηκαν για τα καλά να μην αφήσουν πλάκα για πλάκα στις στέγες των σπιτιών τους.

Δεν είχε νυχτώσει για τα καλά, την παραμονή των Χριστουγέννων, όταν τρεις - τέσσερις γίδες από το μαντρί του Αποστόλη του Κουβέλη, χτυπώντας με τα κέρατά τους, άνοιξαν την πόρτα και ήρθαν στην αυλή του σπιτιού.

Πρώτα - πρώτα, κάπως περίεργα, χτύπησαν και την πόρτα του σπιτιού χωρίς να δώσουν συνέχεια. Ύστερα ανέβηκαν πάνω στη στέγη, αφού η πρόσβαση σ' αυτήν ήταν πολύ εύκολη από το μικρό πεζούλι που βρισκόταν στο πάνω μέρος του σπιτιού. Το ποδοβολητό τους, καθώς η μια κυνηγούσε την άλλη πάνω στις πλάκες της στέγης, έκανε τον Αποστόλη, τη γυναίκα του και τα μικρά παιδιά του να παγώσουν από το φόβο τους.

Σίγουρα οι Καλλικάντζαροι, όπως πίστεψε ο Αποστόλης, έκαναν αυτή φασαρία. Το πάντρεμα της φωτιάς με το ξύλο της αγριοκερασιάς, δε στάθηκε ικανό να διώξει τα Παγανά, που για δώδεκα μέρες, μέχρι του Σταυρού, στις 5 του Γενάρη, την παραμονή δηλαδή των Φώτων, εγκαταλείποντας το Κέντρο

της γης και τα λιλλιπούτεια τσεκούρια τους, έρχονται στον Πάνω Κόσμο και δε σταματούν ούτε στιγμή να πειράζουν τους ανθρώπους. Από τις καμινάδες των σπιτιών μπαίνουν και, κατουρώντας, σβήνουν τις φωτιές ή βάζουν πάνω στο χοιρινό κρέας που ψήνει ο μυλωνάς στο νερόμυλό του τη δική τους σούβλα γεμάτη βατράχια.

Ο Αποστόλης τότε, ακούγοντας περίεργους χτύπους στη στέγη του σπιτιού του, βιαστικά - βιαστικά ξεκρέμασε από το τζάκι του το μικρό νεροκολόκυθο, όπου φύλαγε το μαύρο μπαρούτι, και πέταξε στα αναμμένα κάρβουνα λίγο, για να ξαφνιάσει τους Καλλικάντζαρους που είχαν βαλθεί τη νύχτα εκείνη, τη χριστουγεννιάτικη, να μην αφήσουν ούτε μια πλάκα γερή στη στέγη του φτωχικού σπιτιού του. Ύστερα πέταξε στη φωτιά δυο - τρία μισολυμένα γουρουνοτσάρουχα, που διώχνουν τα αερικά, και άρχισε να λέει το «Πιστεύω», το «Πάτερ ημών» και άλλα τροπάρια.

Κατέβασε από το εικόνισμα την Αγία Επιστολή και άρχισε να τη διαβάζει, πιστεύοντας ότι έτσι θα έδιωχνε τους Καλλικαντζάρους.

Οι γίδες, αφού για αρκετή ώρα χόρεψαν για τα καλά πάνω στη στέγη του Αποστόλη κατέβηκαν από κάτω στο σπίτι του Σταύρου και της Μαρίας και άρχισαν την ίδια τακτική. Η Μαρία, που ήταν τότε λεχώνα ασαράντιστη, πίστεψε πως το σφαγμένο την παραμονή των Χριστουγέννων γουρούνι της βρυκολάκισε, γιατί ο άντρας της, ο Σταύρος, δεν έκαψε θυμιάμα και μαύρο μπαρούτι κάτω από το κεφάλι του σφαγμένου ζώου, όπως το είχαν κρεμασμένο από ένα μαδέρι του ανταβάνιαστου σπιτιού τους, για να παγώσει.

-Μην κλαις, Μαρία, έλεγε, παρηγορώντας ο Σταύρος Κουβέλης τη λεχώνα γυναίκα του. Καλλικαντζούρια είναι. Θα πω το «Πιστεύω» τρεις φορές και θα φύγουν.

Κατόπιν ήρθε η σειρά να χορέψουν οι βλογημένες οι γίδες στο σπίτι του μπάρμπα - Δημήτρη του Ζηνέλη, που ήταν συνεχόμενο με το σπίτι του Σταύρου.

Κάπως έτσι φαντάζονταν τους ΚΑΛΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΥΣ να μπαίνουν από τις καμινάδες των σπιτιών στα χωριά μας τον παλιό καλό καιρό. Εδώ, ο Αντιπρόεδρος του 3ου Κ.Σ. Αθηνών και φίλος Στέλιος Κούρος.

Ο μπάρμπα · Δημήτρης, Ζηνέλης, Ζηνελοδημήτρη τον λέγαμε, είχε υπηρετήσει στους Βαλκανικούς πολέμους. Ήταν υπαξιωματικός τριών

ανδρών και του εαυτού του τέσσερις. Πέρασε τη ζωή του δουλεύοντας σκληρά. Ήταν άριστος παραμινιέρης και χτίστης. Μόλις άκουσε τις γίδες του Αποστόλη να χοροπηδούν στη στέγη του δικού του σπιτιού, άρχισε τους εξορκισμούς για να φύγουν οι Καλλικάντζαροι. Μάταια όμως έλεγε - από τρεις φορές το καθένα - πολλά τροπάρια των μεγάλων αγίων και μαρτύρων. Είπε το απολυτίκιο του Αϊ-Νικόλα, του Αϊ-Δημήτρη, του Αϊ-Γιώργη και των Χριστουγέννων. Είπε ακόμη και το τροπάριο της Παναγίας της Προυσιώτισσας **«...δεινούς τε απελαύνεις δαίμονας...»**.

Έτσι πέρασε η νύχτα των Χριστουγέννων του 1954 με όλο το χωριό (μικρούς και μεγάλους) συγκεντρωμένο στην εκκλησία του Αϊ - Νικόλα εκτός βέβαια από τους Ελατιώτες που έκαιγαν γουρουνοτσάρουχα, διάβαζαν εξορκισμούς και πετούσαν στη φωτιά μαύρο μπαρούτι, Κανένas από αυτούς δεν έφυγε από το σπίτι του εκείνη τη βραδιά. Μάταια χτύπησαν και ξαναχτύπησαν οι καμπάνες, μεταφέροντας στις χιονισμένες λαγκαδιές και τα ισιώματα το χαρμόσυνο μήνυμα της Γέννησης **«του Υιού και Λόγου του Θεού»** Οι Ελατιώτες κλειδομανταλώθηκαν στα σπίτια τους. γιατί φοβήθηκαν τους Καλλικαντζάρους.

Μόνο η θεια - Λάμπρω. η γυναίκα του μπαρμπα - Δημήτρη Ζηνέλη, επειδή την πήρε βαρύς ύπνος, δεν κατάλαβε τίποτα. Όταν ξύπνησε, μια ώρα μέρα, βρήκε τις γίδες του Αποστόλη να περιφέρονται μέσα στο χιόνι. Τις μάζεψε και τις έκλεισε στο μαντρί τους. Γυρίζοντας στο σπίτι της, βρήκε το Σταύρο, τον αδελφό της από άλλη μάνα, να έχει φορτωθεί το γουρούνι, για να το πετάξει στο ρέμα, γιατί, όπως πίστευε η γυναίκα του, η Μαρία, ήταν βρυκολακισμένο. Κατόρθωσε όμως και τον έπεισε να μην το πετάξει, λέγοντάς του τι είχε συμβεί όλη τη νύχτα, αφού οι στέγες των σπιτιών, όπως έδειχνε το πατημένο από τις γίδες χιόνι, ήταν το πιο αδιάψευστο πειστήριο για τα λόγια της.

Τελικά το γουρούνι το έφαγαν με μεγάλη δυσπιστία, αλλά η Μαρία η Κουβέλη, η Σαμαρομάρω, πήρε όρκο ότι **«δε θα ξαναγούρλιζε γουρούνι στην πόρτα της»**.

Τον όρκο όμως, αυτό δεν τον τήρησε ποτέ, γιατί και τις επόμενες χρονιές έθρεψε γουρούνι, όπως απαιτούσε το Χριστουγεννιάτικο έθιμο.

Όσο για τους Καλλικαντζάρους συνέχιζαν πάντοτε, όπως πιστεύουμε, τα πειράγματα και τις φάρσες τους, και το πρωί της παραμονής των Φώτων, με οδηγό τους το Βαβουντζικάριο τον αρχηγό τους, γύριζαν στα έγκατα της γης, για να συνεχίσουν να κόβουν το δέντρο που την κρατά, χωρίς ποτέ να έχει το έργο τους τελειωμό. Το μόνο που τους φόβιζε ήταν ο **μαύρος κόκκορας** που λαλώντας - έφερνε το μήνυμα του μικρού αγιασμού των υδάτων και τον ερχομό **«του ζουρλόπαπα»**, όπως αποκαλούσαν οι καλλικάντζαροι (στη γλώσσα τους) κάθε Ορθόδοξο ιερέα που ερχόταν και έρχεται στα σπίτια μας να μας αγιάσει.

(Δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά στο ευρείας κυκλοφορίας περιοδικό «ΚΥΝΗΓΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΗ», τεύχος 50, τον Ιανουάριο του 1999.

Αναδημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα Ο ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ Φ. 91 ΟΚΤ ΝΟΕ ΔΕΚ 2001).